

DOI: 10.31866/2616-7603.2.1.2019.173026

УДК 338.48-44(477.41)

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ І ОРГАНІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В КИЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Анатолій Доценко^{1а}, Валерія Дульська^{2а}¹ Доктор географічних наук, професор; ORCID: 0000-0002-6348-6728; e-mail: a.i.docenko@ukr.net² Магістр; ORCID: 0000-0003-0492-4684; e-mail: dulska_1998@gmail.com^а Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», Київ, Україна

Анотація

Стаття присвячена аналізу формування, сучасного стану, структури та організації сільського туризму як нового і перспективного виду туризму в одному з особливих регіонів України – Київщині. Виявлені основні тенденції динаміки сільського туризму та особливості структури за останні двадцять років. Значна увага приділена розгляду методів та форм організації сільських туристичних садиб та підвищення якості надання туристичних послуг. Вирішення актуальних проблем сприятиме підвищенню рівня розвитку та удосконаленню територіальної організації сільського туризму в Київщині.

Ключові слова: територія; регіон; село; туризм; розміщення; послуги; маркетинг; садиба

80

Вступ

Сільський туризм ми розглядаємо, з одного боку, як важливий напрям соціально-економічного розвитку українського села, а, з другого, як невід'ємну складову формування туристично-рекреаційного комплексу регіону.

Аналіз останніх досліджень

Теоретико-методологічні дослідження окремих аспектів формування та функціонування сільського туризму висвітлені у наукових працях М. Костриці, Н. Кудли, Ю. Зінька, М. Рутинського, М. Шершун, В. Ярового. Українські вчені більше уваги приділяють прикладним дослідженням сільського туризму України, або окремих її регіонів. У працях В. Бирковича, Л. Вергун, Н. Гоц та А. Яркового обґрунтовані пріоритети та перспективи розвитку сільського туризму в Україні. Актуальні проблеми розвитку і структури сільського туризму Карпатського регіону розробляли П. Горішевський, В. Петранівський та М. Петришин.

Що стосується Київського регіону, то українські вчені не приділяли уваги дослідженню сільського туризму, що певним чином негативно вплинуло на рівень його розвитку.

Невирішені проблеми. Через наявність низки актуальних проблем та їх невирішеність гальмуються темпи подальшого розвитку сільського туризму в Київській області. Ці проблеми розглядаються нами у даній статті.

Виклад основного матеріалу

Сільський туризм є новим перспективним видом туристичної діяльності у сільській місцевості. Його розглядають як альтернативу забезпечення зайнятості сільського населення в умовах зниження рівня економічного розвитку українського села. Розвиток сільського туризму сприяє економічному, соціальному, демографічному та екологічному розвитку туристичних сіл. Проте в більшості регіонів України багаті природно-ресурсні та соціально-культурні ресурси не використовуються як міцна база для швидкого і стабільного розвитку сільського туризму. Розглянемо ці процеси на прикладі Київської області.

Для оцінки рівня розвитку сільського туризму у будь-якому регіоні необхідно мати певні показники, серед яких головним є кількість сільських туристичних садиб. Проте Держслужба статистики України не веде такого статистичного обліку. Єдиний, хто має деякі дані, так це «Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні», але вона веде облік садиб, які є членами Спілки. Відомо, що деякі садиби не захотіли вступати у Спілку, а деякі вийшли з неї. Визначити загальну їх кількість неможливо. За даними Спілки, у 2000 р. її членами у Київській області було 14 сільських туристичних садиб, а у 2017 р. – 22, тобто за 17 років мережа туристичних садиб збільшилася на 57%. За кількістю садиб область поступається Карпатським, Черкаській та Полтавській областям.

Низький рівень розвитку сільського туризму в Київській області зумовлений багатьма причинами. Серед них особливості географічного положення, природних умов, потреб міських мешканців у відпочинку. Київщина – столичний регіон із високою питомою вагою заможних мешканців, які відпочивають у зарубіжних курортах і туристичних центрах. Друга частина киян має котеджі у приміській зоні і працює у столиці, а третя у приміській зоні має дачі, де живе і відпочиває більшу частину року і не цікавиться сільським туризмом. Отже, потреба міських мешканців Київщини у відпочинку в сільських туристичних садибах значно менша, аніж в сусідніх областях. Незначний попит міських мешканців на сільський туристичний продукт зумовлений також низькою якістю туристичних послуг, невисоким іміджем сільських туристичних садиб.

Виникає питання. Чи потрібно розвивати у майбутньому сільський туризм в Київщині? Ми вважаємо, що потрібно, але для цього необхідно вирішити низку актуальних проблем.

Правові проблеми. Для усунення правових перешкод створення і функціонування сільських туристичних садиб, конче потрібно прийняти базовий закон України «Про сільський туризм», проект якого розроблений і у 2003 р. поданий до Верховної Ради України. Для регулювання правових відносин між державою та суб'єктами сільського туристичного бізнесу необхідно розробити і затвердити ряд підзаконних актів.

Економічні проблеми пов'язані з необхідністю пільгового кредитування та зниження ставки податку з суб'єктів малого туристичного підприємництва у сільській місцевості. Фінансовий аспект проблеми полягає також у підвищенні прибутковості сільського туристичного підприємства, що дасть можливість збільшити обсяг надходжень від туризму до сільського бюджету.

Розвиток сільського туризму формує попит на сувеніри, вироби художніх промислів, декоративно-прикладного мистецтва, народних ремесел, ткацтва та гончарства, які відроджуються у туристичних селах.

Соціальні проблеми. З розвитком сільського туризму пов'язане створення нових робочих місць і часткове вирішення актуальної соціальної проблеми зайнятості сільського населення.

Проте можливості вирішення цієї проблеми у селах Київщини незначні. Річ у тім, що із 25 сільських адміністративних районів області сільський туризм існує у 8, тобто одній третині. Більш того лише у двох районах (Богуславському та Кагарлицькому) існує 6-8 сільських туристичних садиб, які мають деякий вплив на соціально-економічний розвиток сіл. У решти – 6 районів, 1-2 туристичні садиби в кожному, які не мають ніякого впливу на розвиток сіл.

Отже, для вирішення проблеми зайнятості необхідне розширення географії сільського туризму. Не менш актуальною соціальною проблемою є зміцнення соціальної інфраструктури туристичних сіл. Вона вирішується шляхом збільшення потужностей існуючих та створення нових сільських туристичних садиб. Це зумовить збільшення фінансових надходжень від туризму до місцевих бюджетів селищних та сільських рад. Ці кошти будуть йти на ремонт та будівництво соціальних об'єктів села.

Проблеми удосконалення організації сільського туризму в Київській області передбачають застосування нових принципів, форм та методів організації. Власники сільських туристичних садиб періодично мають переглядати та оновлювати бізнес-плани, враховуючі новітні наукові досягнення. Не менш важливо удосконалювати організацію туристичних садиб, враховуючи наукові засади менеджменту.

Одним із перспективних напрямів організації та регулювання сільського туризму має стати формування і функціонування кластерів різних типів та моделей.

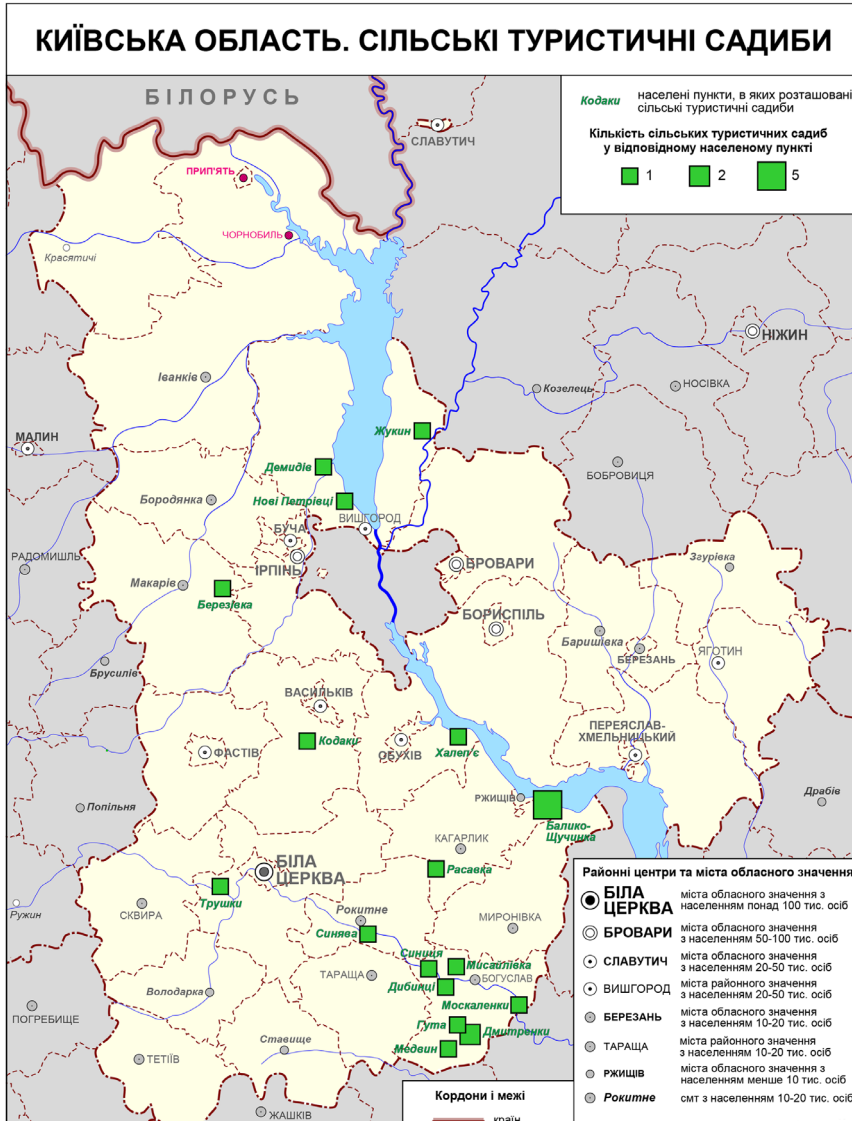
Організація маркетингової діяльності, особливо інформаційно-рекламної, стане потужним кроком у підвищенні іміджу сільських туристичних садиб на внутрішньому туристичному ринку в умовах загострення конкурентної боротьби.

Важливим напрямом вирішення зазначеної проблеми має бути підвищення якості туристичних послуг, що надаватимуться сільськими туристичними садибами. Для цього слід розробити стимули, які б заохочували всіх власників сільських туристичних садиб проходити категоризацію за програмою «Українська гостинна садиба», і одержувати сертифікати вищих категорій.

Проблеми більш раціонального розміщення і територіальної організації сільського туризму. В Київській області станом на кінець 2017 р. було 1120 сіл, з них лише у 17-ти існують туристичні садиби, що становить 1,5% всіх сіл.

Якщо ми розглянемо карто-схему (рис. 1), то побачимо вкрай нерівномірне розміщення сільських туристичних садиб. Найбільше зосередження садиб

спостерігаємо у Богуславському районі (8), де вони розташовані на мальовничих берегах річки Рось, правої притоки Дніпра. В інших частинах Київщини спостерігаємо поодинокі сільські туристичні садиби.

Проблема полягає у подоланні такого вкрай нерівномірного розміщення сільського туризму, шляхом створення туристичних садів в інших туристично-привабливих зонах. Перш за все це Київська приміська, лівобережна Бориспільсько-Переяслав-Хмельницька, Бородянсько-Макарівська, Фастівсько-Білоцерківська та Тетіївсько-Ставищенська.

Проблеми зміцнення туристично-ресурсного потенціалу сільської місцевості. Для підвищення популярності сільського туризму Київщини в перспективі він має бути не лише відпочинковим, але й пізнавальним видом туризму. Київські села мають бути цікавими для пересічного міського туриста, який зачарується природою, пізнає історію, життя і побут селян.

Розташована у помірно-континентальному кліматі та лісостеповій зоні, Київська область має мальовничі природні ландшафти та унікальні краєвиди, сприятливі для розвитку сільського туризму. Розташована вздовж Дніпра, область має велику кількість малих річок та озер, які дають можливість займатися водним туризмом та спортом. Значні площі відведені під території та об'єкти природно-заповідного фонду області (близько 80 тис. га.), які повинні використовуватися в туризмі (дендропарки, природні парки, заказники, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва).

Для їх туристичного використання органи місцевої влади повинні збудувати під'їзні шляхи з твердим покриттям та організувати підвіз туристів.

В області багато природних місць, де можна було б організувати сільський туристичний бізнес (наприклад пагорби правого берега Дніпра, долини річок Рось, Росава, Роставиця тощо).

Окремої уваги потребує проблема розширення мережі пам'яток історії та культури та їх туристичного використання.

Київщина – історична земля, на якій існували трипільська цивілізація, держава Київська Русь, козацька Україна та Українська Народна Республіка. Кожна доба українського державотворення залишилася у пам'яті нащадків у різних формах увічнення. Проте ми вважаємо, що цього вкрай недостатньо.

Про трипільську культуру прадавніх народів туристи дізнаються в музеї с. Трипілья Обухівського району. Про добу Київської Русі нагадують пам'ятники князів Ярослава Мудрого в Білій Церкві та Володимира Святославовича в с. Білогородка, яке було його заміською резиденцією. Білогородка – туристичне село, значення якого підсилиться якщо відбудувати князівській палац, перетворивши його на туристичний центр.

Київщина – козацька земля. Тут були сформовані Київській і Переяславський козацькі полки. У київській землі знайшли вічний спокій козаки, які загинули у національно-визвольній війні XVII ст., численних битвах, походах і повстаннях проти ворогів українського народу. Пам'ять про їх героїчну боротьбу увічнена козацькими хрестами на братських могилах. Ми пропонуємо замість хрестів та пам'ятних знаків спорудити на братських могилах у селах Вітачів, Білогородка та Германівка козацькі меморіальні комплекси.

Кияни шанують козацьких гетьманів, які боролися за волю України. У селах Київщини споруджені пам'ятники Б. Хмельницькому, І. Виговському та І. Мазепі. Ми пропонуємо спорудити пам'ятних гетьману С. Наливайку поблизу Білої Церкви в урочищі Гострий Камінь, де у 1595 р. відбувся бій повсталих козаків з польською шляхтою. Пам'ятник сприятиме патріотичному вихованню української молоді.

У період становлення української держави УНР на початку XX ст. та боротьби за її існування з російськими агресорами загинуло багато українських вояків та січових стрільців, похованих в київській землі. Пам'ять про їх героїчні подвиги увічнена

у формі пам'ятних знаків та хрестів, що з'явилися за роки незалежності України. Ми вважаємо, що поступово потрібно міняти їх на меморіали, скульптури та інші твори монументального мистецтва. Пам'ятники січовим стрільцям мають постати у с. Дідівщина та с-щі Мотовилівка Фастівського району, бориспільським козакам – у с. Корчі Барішівського, героям-крутянцям – у с. Літки Броварського району.

Актуальною проблемою є спорудження у селах Київщини пам'ятників новим героям, які загинули в Донбасі, захищаючи незалежність і територіальну цілісність України від російського агресора. Перший такий пам'ятник відкрито наймолодшому кіборгу Донецького аеропорту С. Табалі у с. Святопетрівці Києво-Святошинського району.

Для вирішення проблеми зміцнення туристичного потенціалу сіл Київщини ми пропонуємо спорудити пам'ятник видатному українському вченому-авіаконструктору Архипу Люльці у його рідному селі Саварка Богуславського району. Вчений сконструював турбореактивний авіаційний двигун, який був найкращим у світі.

Ми рекомендуємо спорудити пам'ятники та відкрити музеї визначним українським поетам:

- Іванові Драчу, герою України, в його рідному селі Теліжинці, Тетіївського району;
- Мусеві Кононенку у с. Турівка, Згурівського району;
- Грицькові Чупринці у с. Гоголів, Броварського району.

Пропонуємо також спорудити пам'ятник та відкрити музей видатному українському композитору, диригенту та фольклористу Олександрю Кошицю у його рідному селі Ромашки, Рокитянського району. Український національний хор під його керівництвом мав світове визнання.

Потужним туристичним потенціалом, який дотепер не використовується в туризмі, є пам'ятки культової архітектури і мистецтва. Єдина церква, яка включена до туристичних маршрутів, це Покровська церква у с. Пархомівка, Володарського району, завдяки унікальним фрескам М. Реріха.

Станом на 1 січня 2014 р. у селах Київщини було 13 монастирів на 122 церкви, що становило 40% всіх церков області, з них 41 церква віднесена до пам'яток архітектури національного, а решта місцевого значення. Як використовувати в туризмі церкви-пам'ятки архітектури національного значення є науковою, методичною і організаційною проблемою, яка потребує окремого дослідження. Слід лише зазначити, що дві третини сільських церков Київщини є дерев'яними. Ознайомлення туристів із шедеврами дерев'яного зодчества області у стилі українського бароко потребує від екскурсолодів спеціальних знань на відповідних курсах. Зараз це є методичною проблемою, яка, на жаль, ще не вирішена.

Висновки

Вирішення розглянутих проблем усуне перешкоди і сприятиме прискоренню темпів розвитку сільського туризму в Київській області, який досягне високого рівня і буде спроможним забезпечити потреби міського населення, особливо батьків з дітьми та осіб похилого віку у сільських туристичних послугах.

Список бібліографічних посилань

- Биркович, В.І. (2008). Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України. *Стратегічні пріоритети*, 1(6), 138-143.
- Кудла, Н.Є. (2015). *Сільський туризм: Основи підприємництва та гостинності*. Київ: Центр учбової літератури.
- Маленков, Р., & Година, О. (2010). *Дванадцять маршрутів Київщиною: Путівник*. Київ: Грані-Т.
- Осадча, Т.С. (2009). *Сільський зелений туризм в Україні: окремі аспекти організації, обліку і контролю* [Монографія]. Херсон: Олді-плюс.
- Передерій, Н.О. (2014). Напрямки розвитку сільського зеленого туризму в Україні. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки*, вип. 1(8), т. 1, 265-270.

References

- Byrkovych, V.I. (2008). Silskyi zelenyi turyzm – priorytet rozvytku turystychnoi haluzi Ukrainy [Rural green tourism is a priority of the development of the tourism industry in Ukraine]. *Stratehichni priorytety*, 1(6), 138-143 [in Ukrainian].
- Kudla, N.Ye. (2015). Silskyi turyzm: Osnovy pidpriemnytstva ta hostynnosti [Rural tourism: Basics of enterprise and hospitality]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].
- Malenkov, R., & Hodyna, O. (2010). *Dvanadtsiat marshrutiv Kyivshchynoiu: Putivnyk* [Twelve routes to Kiev region: Guide]. Kyiv: Hrani-T [in Ukrainian].
- Osadcha, T.S. (2009). Silskyi zelenyi turyzm v Ukraini: okremi aspekty orhanizatsii, obliku i kontroliu [Rural green tourism in Ukraine: some aspects of organization, accounting and control] [Monograph]. Kherson: Oldi-plus [in Ukrainian].
- Perederii, N.O. (2014). Napriamky rozvytku silskoho zelenoho turyzmu v Ukraini [Directions of development of rural green tourism in Ukraine]. *Naukovi pratsi Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii. Serii: Ekonomichni nauky*, issue 1(8), vol. 1, 265-270 [in Ukrainian].

PROBLEMS OF DEVELOPMENT AND ORGANIZATION OF RURAL TOURISM IN KYIV REGION AND THE WAYS OF THEIR SOLVING

Anatolii Dotsenko^{1a}, Valeriia Dul'ska^{2a}

¹ D.Sc. in Geography, Professor; ORCID: 0000-0002-6348-6728; e-mail: a.i.docenko@ukr.net

² Master; ORCID: 0000-0003-0492-4684; e-mail: dul'ska_1998@gmail.com

^a Open international University Human Development "Ukraine", Kyiv, Ukraine

Abstract

The article is devoted to the analysis of the formation, the current state, structure and organization of rural tourism as a new and perspective type of tourism in one of the special

regions of Ukraine – Kyiv region. The main tendencies of the dynamics of rural tourism and structural features of the past twenty years have been revealed. Significant attention is paid to considering the methods and forms of rural tourist farmstead organizing and improving the quality of tourist services. Solving current problems will contribute to raising the level of development and improvement of the territorial organizing of rural tourism in the Kyiv region.

Keywords: territory; region; village; tourism; accommodation; services; marketing; farmstead

